

KİTAP TANITMA

Doç. Dr. Ünver GÜNAY

«Sociologie des Religions» (Dinler Sosyolojisi), Armand Cuillier'in «Manuel de Sociologie» adlı eserinin üçüncü cildine ek olarak yayınlanmıştır. Paris, PUF, 1972, 84 sahife.

Fransız sosyoloğu A. Cuillier, Sosyoloji ile uğraşanlara bir el kitabı olarak hazırladığı ve ilk cildini 1950 de yayınladığı «Manuel de Sociologie» (Sosyoloji El Kitabı)nın ikinci cildini 1956 ve üçüncüsünü de 1970 te yayınlamıştı. İlk cildin konusunu Genel Sosyolojinin tarihi, konusu ve metodu, ikinci cildinkini sosyolojinin çeşitli kollarından İktisat Sosyolojisi, Hukuk ve Ahlâk Sosyolojisi, Aile Sosyolojisi, Siyaset ve Medeniyet Sosyolojileri ve nihayet üçüncü cildinkini de Bilgi, Dil ve Yazı, Edebiyat ve San'at Sosyolojileri oluşturmuş ve görünüşe göre Din Sosyolojisi ihmal edilmişti.

Kuşkusuz bu boşluğun bilincinde olan Yazar, 1972 de el kitabının üçüncü cildine ek olarak «Dinler Sosyolojisi» (Sociologie des Religions) adını verdiği beklenen ilâveyi yayınlamakta gecikmedi. Gerçekte kendisi bizzat bir din sosyoloğu olmayan A. Cuillier'nin kitabına «Dinler Sosyolojisi» adını seçmekle, J. Wach'ın müdafaa ettiği genel bir «Din Sosyolojisi» idealinden vaz geçtiğini düşünmek hatalı olacaktır. Yazarlar, konular, olaylar ve bu olaylara bakış açılarının arz ettiği çeşitlilik yüzünden ortaya çıkan çok merkezli (polycentrique) durumun, O'nu bu başlığı seçmeye zorladığını düşünmek kanaatimizce daha uygun olur.

Herhangi bir ilim dalında el kitabı yayınlamak istendiğinde, pek çok türlerden birini denemek mümkündür. Fakat bununla

birlikte, el kitaplarının çoğunda, hiç değilse belli bir nokta-i nazar-
dan mükemmel olabilme gayretinin, yazarın en başta gelen he-
deflerinden biri olacağı da muhakkaktır. Gerçekten de Yazarımız,
bu küçük kitapçığında «İlkel» olarak vasıflandırılan dinlerden baş-
layarak Tektanrılı ve Evrensel dinlere kadar bütün dinler üye-
rine tarihî, etnolojik ve sosyolojik görüş açılarından hareketle
yapılmış çalışmaların kısa fakat muhtevalı bir bilançosunu sun-
mayı kendine hedef edinmiş ve böylece hacminin küçüklüğüne
rağmen kitap, konuyla ilgili pek çok faydalı malumatı içinde top-
lamak başarısını göstermiştir.

Yazar «Dinler Sosyolojisi»ne bizzat dinin tarifi ile başlamakta
ve hemen ilk anda dinin sosyal hayatın «en eski ve en tipik bir te-
zahürü» olduğunu söylemekle aynı zamanda dinin sosyal özelliğine
de işaret etmiş olmaktadır. Din nedir? sorusunu kendi kendine so-
ran A. Cuillier, bu soruya karşılık olmak üzere, din üzerine araş-
tırmalar yapmış Batılı muhtelif bilim adamları ve özellikle sos-
yologların vermeye çalıştıkları cevapları sıralamaktadır. İbadet
(Kült), sonsuz, tabiatüstü, insanüstü güçler, kutsal (sacré) v.s.
gibi kavramlar üzerinde durulduğunu ifade eden Yazar, bunlar
arasından «ürkütücü ve büyüleyici sır» (mysterium tremendum
facinosum) olarak karakterize olunan ve İslâmiyette «korku ile
karışık saygı» (بين الخوف والرجا) diye ifade edilen «Kut-
sal»ın dini en güzel biçimde tanımlamaya yaradığını söylemek-
tedir.

Din ve toplum arasında çok sıkı bağların bulunduğunu ve her
ikisinin karşılıklı olarak birbirlerine etki ve tepkilende bulunduk-
larını beyan eden A. Cuillier, buna rağmen, E. Durkheim'in iddia
ettiği gibi dinin sosyal hayatın basit bir salgısı (sécrétion) olarak
telâkkî edilmeyeceğini, zira «sosyal grubun yapısı ne olursa olsun,
insan ruhu içerisinde, toplum halinde yaşayışın izaha yeterli ol-
madığı ve «Kutsal» (Sacré) kavramında tam ifadesini bulan bir
yücelme ihtiyacı ve ilâhî âleme yönelme arzusunun» mevcut bu-
lunduğunu ve dinin özünün de burada aranması gerektiğini belir-
tiyor.

««İlkel olarak vasıflandırılan Dinler», »Çoktanrıçılıktan Tek-
tanrıçılığa», «Bakiyeler», «Dinler ve Mezhepler», «Dinî Teşkilat»,

«Efsâneler ve Dogmalar», «İbadet», «Bayramlar», «Hac Ziyaretleri», «Dinî Binalar», «Yeni Modernizm» gibi bölümleri içine alan bu el kitabı, sonunda her bölüm için ayrı bir bibliyografyayı da içine almaktadır ki orada, öteki dinlere ayrılmış bulunan bibliyografyanın zenginliği yanında İslâma ayrılan kısım Batılı birkaç islâmolog —ki onların en önemlilerinden çoğu dahi zikredilmemiş— un adından başkasını ihtiva etmemekle oldukça cılız olarak dikkati çekmektedir.

Her şeye rağmen, A. Cuillier'nin Manuel de Sociologie'sine ek olarak yayınladığı 84 sahifelik bu kitapçık, pek çok faydalı malumat ve bibliyoğrafyayı içine alan ve bu bakımdan da Din Sosyolojisi ile uğraşanların kütüphanelerinde bulundurmadan yapamayacakları önemli bir eserdir.